ՊԱՅՄԱՆՔ
Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճ.
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամս. » Կ. Պոլսոյ » 5 »
» » Գաւառաց » 6 »
Օտար երկիրներու » 21/2 Լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։
Մէկ մի թիւ 40 փարա արժէ։

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

ՊԱՅՄԱՆՔ
Դուրս գնացած լրագրաց ճանբու ծախքը Խմբագրութեան վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն Խմբագիր—Տնօրէնին պէտք է ուղղուի, Կ. Պոլիս Պօշճէ-Գափուի Ճէլլատօղլու խան թիւ 31 Մասիս գրասենեակը։
Ճանբու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։
Զաղուած նամակ, յօդուած, եւ այլն չեն տրուիր։

ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 9 ՄԱՐՏ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լոնտրա 19 մարտ.

Նոր կայսեր խաղաղական յայտագիրն, որ Գ. Կիէրսի շրջաբերականով օտար տէրութեանց հաղորդուեցաւ, խիստ լաւ տպաւորութիւն մ'ըրաւ։

Այն մասն, որոյ մէջ կայսրութեան քաղաքական և նիւթական զօրութիւնները կ'ակնարկէ ազգային շահատութեանց աղբիւրները զարգացնելու նպատակաւ, թէ՛ ատտ և թէ՛ Ռուսիոյ մէջ ոչնչականները գոհացնելիք ազատական տնօրէնութեանց խոստում մի կը նկատուի։

Փարիզ 19 մարտ.

Մի երկիլիոն (միլիառ) Ֆրանքի կառավարական նոր փոխառութեան արդիւնքը կատարելապէս չգիտցուիր տակաւին։ Լոկ Փարիզ այդ փոխառութեան 15 անգամն ստորագրած է. Անգղիոյ մէջ ստորագրութիւնք ալ մի և կէս երկիլիոնի հասած են։

Ցանկով քուէարկութեան (սքրիւթէն տը լիսթ) հանրածանօթ խնդրոյն մէջ կործեաց անհամաձայնութեան պատճառաւ նախարարական տագնապէ կը վախցուի

Լոնտրա 19 մարտ.

Լէյթէն (Սկովտիա) կը հեռագրեն թէ Նոր-Օրլէանէն եկող նաւու մի մէջ մաքսատան պաշտօնեայք մի քանի հազար փամփուշտ գտեր են, որք յայտ պայթուցիկ նիւթով մի լցուած էին։

Լոնտրա 19 մարտ.

Տիբրուանէն հեռագիր մի կը ծանուցանէ թէ զինադուլը վերստին մինչև մարտ 21 երկարելու կարգադրութիւն մ'եղեր է Պօէրաց գլխներուն հետ։ Խաղաղական բանակցութեանց գոհացուցիչ յառաջխնութեան հակառակ՝ Անգղիական զօրքը անդադար դէպ ի Մաունթ Բրոսբէքի կը յառաջանան։

Կ'ըսուի թէ բազմաթիւ Պօէրք Լայնկ'ս Նէքն ամրացնելու կ'զբաղին։ Կը վախցուի որ մեծ դժուարութիւն պիտի քաշուի Պօէրներն հանեցնելու որ Անգղիական զօրքը Թրանսվալլի երկիրը գրաւէ, որ Անգղիացւոց պայմաններուն էական կէտերէն մին է։

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

Լոնտրա 21 մարտ.

Օրանժի (Հարաւային Ափրիկէ) ազատ պետութեան նախագահ Պ. Պրանտ երէկ Սըր Էվլին Վուտի այցելութիւն տուաւ Անգղիական բանակատեղին մէջ, ի լեառն Բրոսբէքի։ Պ. Պրանտ իւր ատ հաւանումն յայտնեց թէ Անգղիացւոց և Պօէրաց մէջև պատերազմին շարունակութիւնը Պօէրաց համար աղետներ և նոյն կրնայ պատճառել, որոյ ազդեցութիւնը տարիներով պիտի զգան։ Ցոյց տուաւ ինք թէ իւր կրցածը պիտի ընէ խաղաղութիւն յառաջ բերելու համար, և ժխտեց բացարձակապէս այն լուրը թէ ո՛ և է Պօէր մեկնած լինի իւր նախագահած պետութեան երկրէն, երթալ Թրանսվալի շարժման հետ միանալու համար։

Անգլիացւոց բոլոր օգնական զօրքն այժմ Նիւքասլէ գետէն անցած են, և այս զօրագունդն հաւանականաբար վաղը Բրոսբէքի լեառն վրայ պիտի քալէ։

Լոնտրա 21 մարտ.

Կալլէսի իշխանն ու իշխանուհին վաղը կը մեկնին Լոնտրայէն ի Պեդրբուրգ, ուր Նախորդ կայսեր յուղարկաւորութեան ներկայ պիտի գտնուին։

Հանգուցեալ կայսեր մարմինը ձմեռային պալատէն մայր եկեղեցին փոխադրեցաւ, ուր ի տես պիտի մնայ մինչև ուրբաթ։

Փարիզ 21 մարտ.

Նախարարական տագնապի երկիւղները կը շարունակեն, վասն զի նախարարութեան մի մասին կարծիքն է թէ ցանկով քուէի խնդրոյն միջամտութեան պէտք է միջամտել, իսկ միւս մասն հակառակ է այդ միջամտութեան։

Պ. Կամպէթթա անձնական զործակցաց գումարման ներկայ գտնուելով բանախօսութիւն մ'ըրաւ, որոյ մէջ օրուան զրոյցներն անտարբերով ասաց. «Ես կրնամ սպասել, սպասոյն ինձ համար է։»

Բլինդան զօրավարը մեռաւ։

Վերջին թղթաբերով եկած եւրոպական լրագիրք Ռուսաց Աղեքսանդր Գ կայսեր հրատարակած յայտարարութեան պատճէնը կը բերեն, որ աչհաւասիկ.

«Մեք, Աղեքսանդր Գ, շնորհիւն Աստուծոյ կայսր և Հարազատ վեհապետ ամենայն Ռուսաստանեայց, Թագաւոր Բոլոնիոյ և Մեծ-Դուքս Ֆինլանտիոյ, կը յայտնեմք Մեր հաւատարիմ հպատակաց թէ Աստուածային կամօք մեծ դժբաղդութիւն մի հարուածեց զՌուսաստան. Աղեքսանդր Բ, բարերարն Մեր երկրին, սպաննուեցաւ ոսկալի դաւաճանութեամբ, զոր իւր նուիրական կենաց դէմ բազմիցս դաւնիթող ատապիկք պատրաստած էին։

«Այդ չարագործք, այն պատճառաւ միայն նորա կեանքը դաւաճանեցին, վասն զի Ռուսիոյ մեծութեան և զօրութեան աղբիւրն ու սկիզբը կը տեսնէին ի նմա։

«Հնազանդելով Աստուածային անքննելի կամաց և ջերմեռանդն սրտիւ աղօթելով առ Աստուած վասն հանգուցեալ Մեր Օգոստափառ Հօր, ամբարձանք 'ի գահ Մեր նախնեաց, այսինքն ամենայն Ռուսաստանեայց, ինչպէս նաև Բոլոնիոյ թագաւորութեան և Ֆինլանտիոյ Մեծ-Դքսութեան, որք անբաժանելապէս կապեալ են Ռուսիոյ։

«Ընդունիմք ուրեմն այն ծանր բեռները զորս Նախախնամութիւնը կը դնէ Մեր վրայ, յանձն առնելով զնեզ իբր Աստուածային օգնութեան։ Կ'աղաչեմք զԱստուած որ պահէ Մեր ջանքը վասն մեծութեան Մեր հայրենեաց, և պաշտպանել Մեր զօրութիւնը վասն երջանկութեան և բարեկեցութեան Մեր ամեն հաւատարիմ հպատակաց։

«Կը նորոգեմք Մեր օգոստափառ Հօր խղճերն առ ի նուիրել Մեր կեանքն՝ ըստ օրինակի մեր նախնեաց, ի մեծութիւն, ի բարգաւաճումն և ի փառս Ռուսիոյ։

«Կը հրաւիրեմք Մեր հաւատարիմ հպատակներն և Մեր որդին՝ Նիքօլա Աղեքսանդր, որպէս զի ձայնակցին Մեր աղօթից և հաւատարմութեան երդումն տան Մեզ։»

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կայսերական հրամանաւ՝

Հալէպի կուսակալ (Ինկիլիզ) Սամիթ փաշան Գօնեայի կուսակալ անուանեցաւ։

Արտաքին գործոց նախարարութեան խորհրդական Տաւուտ վահմ. Յարութիւն էֆէնտին վեհ. Սուլթանին հրամանաւ Օսմանեան պատուէրիկ անուանեցաւ Հելլենական խնդրոյն համար դեսպանաց հետ տեղի ունեցած բանակցութեանց, իբրև ընկեր Սէրվէր, Ղազի Ահմէտ Մուխթար և Ալի Նիզամի փաշայից։

Վագըթ լրագիրն այս անուանումը ծանուցանելով, գովեստիւք կը յիշէ Ն. Վսեմութեան դիւանագիտական տաղանդն, և սպասելի է որ Տաւուտ վահմ. Յարութիւն էֆէնտին, իւր այս նոր պաշտօնին մէջ ևս օգտակար ծառայութիւններ մատուցանելու կարող պիտի լինի։

Շաբաթ օրն Անգղիական դեսպանատան մէջ դեսպանք և Օսմ. պատուիրակք մի նոր նիստ ունեցան։

Աւելորդ է ասել թէ, բանակցութեանց յոյժ գաղտնի պահուելուն պատճառաւ՝ ստոյգ տեղեկութիւններ չկան դոցա նկատմամբ։

Այս առուր Վագըթի մէջ կը կարդամք.

«Հելլենական խնդրոյն նկատմամբ Բ. Դրան հաշտական առաջարկութեանց կարգը կը յիշուի կարգադրութիւն մի, որուն համեմատ Թեսալիոյ կողմէն քիչ մի հող և Կիրիտ կղզին Յունաստանի պիտի թողուին, բայց Եպիրոսի կողմէն ոչինչ պիտի տրուի եղեր։ Այս լուրն որ յառաջագոյն լսուած էր, այսպէս նորէն կը կրկնուի. բայց մեք պաշտօնական տեղեկութիւն չունիմք։»

Բ. Դուռն եկած հեռագրոյ մի նայելով, Շուէտի թագաւորն, որ ծանրապէս հիւանդ էր, աղէկնալու վրայ է եղեր։

Ոստիկանութեան նախորդ նախարար Հաֆըզ փաշային Սթամպուլ լրագրոյ տնօրէնին դէմ բացած դատը վերջացած կ'երևի։ Շաբաթ օրն Հաֆըզ փաշային փաստաբան՝ Գալյուսճեան Ռուբէն էֆէնտի՝ այս գործին զբաղող Յանձնախմբին ներկայանալով յայտարարեց թէ եթէ Սթամպուլ լրագրոյն մէջ յետս կոչում մի (Թարզկէ) հրատարակուի որ Հաֆըզ փաշայի հասանութիւնն սասանած լինի, այս դատին վերջ պիտի տրուի։ Սթամպուլի տնօրէնն ընդունած է այս կարգադրութիւնն։

Յունաց Պատրիարքարանին Ալիթիա պաշտօնական լրագրոյն մէջ Բ. Դրան դէմ ինչ ինչ հրատարակութիւններ լինելուն պատճառաւ՝ Յունական Վիզանթիս լրագրէն առնելով անցեալ օր հրատարակած էինք։ Այս մասին Վագըթի տուած տեղեկութեանց նայելով, այն յօդուածներն, որք յիշեալ Ալիթիա լրագրոյն գաղտրման պատճառ եղած էին, թարգմանուեր են, և կառավարութիւնն որոշեր է դատ բանալ Յունական լրագրոյն պատասխանատու տնօրէնին դէմ։ Յունաց Պատրիարքը Դատական նախարարին թուղթ մի գրելով, յիշեալ յօդուածներուն սխալ թարգմանուած լինելն յայտներ է, բայց բաղդատութենէն հասկցուեր է եղեր թէ ճիշդ են։ Ըստ Վագըթի դատական նախարարին կողմէ խորհրդը ղրկուեր է Հասարակային կրթութեան նախարարին, որ իւր կողմէն դատախազ նշանակեր է թարգմանութեանց և հրատարակութեանց տնօրէն Ահմէտ Համտի էֆէնտին, և դատաստանը մի քանի օրէն պիտի սկսի եղեր։

Յունական Լըմիս ամսաթերթին ալ կառավարութեան դէմ «Վնասակար» յօդուածներ հրատարակած լինելով, հրատարակիչները դատաստանի ենթարկուեր են։

Արքունական խմբոյն շոգենաւն ուրբաթ օրը գաղտնի հրամաններով Միջերկրականի ծովը չէր գնացած. այլ Գանթէմանի Բէտիֆ զօրաց փաշան ի Վոլոս փոխադրելու համար ճանբայ ելած էր մայրաքաղաքիս նաւահանգիստէն։

Պարսկական դեսպանատունը ծանուցագիր մի գրելով Արտաքին գործոց նախարարութեան գանգատեր է թէ քաղաքապետութիւնը Բաթէնթի տուրք կը պահանջէ թէժ. պէքի վաճառող Պարսիկներէն, որք մինչև ցայժմ ազատ էին տուրք վճարելէ։

Զրոյց կայ թէ Պարսից դեսպան Մօհսին խան Թէհրան պիտի երթայ, իսկ Շահին հօրեղբայրն, Հասամ—իւս—Սալթանէ, որ Կ. Պոլիս է այժմ, նմա պիտի յաջորդէ։ Բայց Վագըթ, նկատելով որ Հասամ—իւս—Սալթանէ որդէն ծերացած է, չկարծեր որ դեսպանական պաշտօնի բեռն ստանձնելու վիճակի մէջ գտնուի։

Վեհ. Սուլթանին անձնական քարտուղար Բէշիր պէյ, երէկ Բ. Դուռն երթալով, Ն. Կ. Վեհափառութեան ինչ ինչ մասնաւոր հրամաններն հաղորդեց առաջին նախարարին և արտաքին գործոց նախարարին։

Արաբաց մէջ խռովք գրգռութիւն կենալ կը թուի։ Թուրք լրագիրք, հեռագրական լուրերէ քաղելով, այսօր ևս կը ծանուցանեն թէ Ադէնի մէջ կռիւ մի տեղի ունեցեր է։

Այս Արաբական շարժմանց դէմ իբրև զգուշական միջոց, պատերազմական նախարարութիւնը նորէն 3-4 վաշտ զօրք պատրաստել տուեր է Հիճազի և Եէմէնի կողմերը ղրկելու համար։

Վագըթ լրագիրը Քրդաց Հէմավէնտ կամ Հէմվէնտ Աշիրէթին և ուրիշ մի քանի Աշիրէթներու Թուրքօ-Պարսկական սահմանագլխին վըրայ մի նոր շահատակութիւնը կը ծանուցանէ։ Այս անգամ ալ տասն հազար ոսկւոյ արժողութեամբ ինչք յափշտակեր են։

Շէրիաթի դատարանը վաւերէ Սուլթանին նախկին Գահվէճի պաշը Իւրիւպլի Հասան Աղան 1400 ոսկի պարտական վճռեց։

Հայաստանի և Անատօլուի Անգղիական երկու հանրածանօթ Անգղիական հիւպատոսք, տեարք Ըվիլսըն և Թրօթթըր, Մարսիլեայի վերջին շոգենաւով Կ. Պոլիս հասան։

Մ. Է Ալֆանտարի անուն Յոյն վաճառականն իւր վճարքը դադարեցուց 10900 լիրա բացով։

Հելլենական լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Ռաքիպ Բումպէրի անուն խուժ Ալպանիացին, որ Աթէնք փախած էր, քրիստոնէական կրօնքն ընդունելով մկրտուեր է Կոստանդին անուամբ։

Սելանիկի բերդին մէջ Գանըլըգուլէ ըսուած տեղը բանտարկեալ 17 ոճրագործք՝ բանտին պատը ծակելով փախան։ Սոցա մէջ կը գտնուէին բանտին պահապանն և չորս Հելլենացի հպատակք։

Բանտին հսկողութիւն ընող սպայն բանտարկուելով քննութեան ենթարկեցաւ։

Անցեալ հինգշաբթի օրը Ղալաթիա Արապ-ճամիի մէքթէպին աշակերտներն երկու Թուրք տղայք, ի միասին խաղցած ժամանակ, մին ցոյց տալ ուզելով իւր ընկերին թէ Պայրամին օրն ինչպէս կը մորթեն ոչխարները, կ'սկսի սուր դանակով մի միւսին վիզը կտրել, և եթէ տղուն աղաղակը լսելով մարդիկ վըրայ չհասնէին ու չարգելուին, խեղճ տղան բոլորովին պիտի կտրէր։

Հէրաթէն եկած լուրեր կը ծանուցանեն թէ Հէրաթի Էյուպ խանին սպարապետ Մուհամմէտ Ճան, որ ապստամբութեան ժամանակ զինուոր մ'սպաններով, նորա ազգականներէն մին ալ Մուհամմէտ Ճանն սպաններ է։

Պէրլինէն Թայմզի ուղղեալ հեռագիր մի կը ծանուցանէ թէ անհիմն չէ այն լուրը թէ Ռումանիոյ իշխանն յառաջիկայ մայիս ամսոյ մէջ թագաւոր հրատարակուելու դիտաւորութիւն ունի։ Աւստրիա առաջուպէս կը հակառակի այս բանին. Գերմանիա ալ՝ Աւստրիոյ դաշնակից և սկզբամբ հակառակ լինելով այդ փոփոխութեան, ամեն ջանք ի գործ կը դնէ եղեր համոզելու Կարոլոս իշխանն, որպէս զի՝ գոնէ առ այժմ՝ ետ կենայ այս դիտաւորութենէն։

Փարիզի մէջ Բրէնթան կոչուած հանդերձանոցին մեծ վաճառատանն, որ ամբողջ փողոց մի գրաւած էր և կատարեալ շուկայի կերպարան ունէր, մարտ 9ին իրիկունն սպասաւորի մ'անխոհեմութեամբ բռնկելով, աճապին հրդեհ մի պատճառեց, որուն առաջքը չկրցաւ առնուիլ, և հակառակ ամեն ճգանց՝ հրդեհն ինն ժամ տևելով՝ ամբողջ շէնքը մոխիր դարձուց։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կիլիկիոյ Ամեն. Տ. Մկրտիչ Ս. Կաթողիկոսն ուրբաթ օրը Պատրիարքարան երթալով այցելութիւն տուաւ Ս. Պատրիարքին, և իւր սահմանին արժանի պատուով ընդունուեցաւ։ Սոյն առթիւ Ս. Կաթողիկոսն՝ իբրև նախկին միաբան Ս. Երուսաղէմի՝ այցելութիւն տուաւ նաև Ս. Երուսաղէմի Պատրիարքական փոխանորդ Գեր. Սիմէոն Արքեպիսկոպոսին։

Սովելոց կեդրոնական յանձնաժողովին կողմէ գաւառներն յուղարկուած հեռագրաց համար նորէն վարձք պահանջուելով հեռագրական տեսչութեան կողմէ, Ս. Պատրիարքը խնդրեց Բ. Դռնէն, որ ըստ առաջնոյն ձրի յուղարկուին։

Բ. Դրնէն Ազգ. Պատրիարքարան ղրկուած գիր մի՝ Արապկերի Առաջնորդ Գեր. Տ. Եղնիկ Ս. եպիսկոպոսի Արապկերէն հեռացումը կը խնդրէ։

Սոյն պատճառը Գեր. Եղնիկ եպիսկոպոսի Արապկերի կառավարչին և խորհրդի ժողովոյն հետ ունեցած անհամաձայնութիւնն ըլլալու է։

Հայրենիք

Բ. Դրնէն Պատրիարքարան եկած պաշտօնագիր մի կը յանձնարարէ որ այսուհետև Ազգ. հիւանդանոցի մէջ վախճանուած պատահած անձն, ըստ սովորութեան թաղըրու՝ հիւանդանոցի պաշտօնական կնքով վաւերացեալ յայտագրով մը ծանուցուի Քարանթինայի տեսչութեան, մեռնողին անունն ու հիւանդութիւնը նշանակելով, և թաղման արտօնագիր առնուի, որպէս զի մայրաքաղաքիս և արուարձանաց մէջ վախճանեալ անձանց համար բռնուած վիճակագիրը կանոնաւոր կերպով և անշփոթ շարունակուի։

Նոյն

Տ. Գրիգոր Նիկողոսեան, Թիֆլիզի Մշակ լրագրոյն Օգնական—Խմբագիրն, որոյ Ռուսիոյ վրայ գրած ընտիր տեսութիւնը ժամանակին լաւ գնահատուած էր Մասիսի ընթերցողներէն, այս անգամ մի կարևորագոյն տեսութիւն գրած է մեզ «Ռուսահայոց և Թուրքահայոց յարաբերութիւններուն» վրայ։ Յիշեալ գրութիւնը բաւական երկայն լինելով, մի մասը վաղը պիտի հրատարակեմք, մնացեալն ալ միւս օր։

Մայրաքաղաքիս պատուաւոր վաճառականներէն Պալեոզեան Մեծ. Լողոֆէթ էֆէնտիի մայրն՝ ազնուափայլ Տիկին Իսկուհի Պալեոզեան, յետ երկարատև հիւանդութեան՝ երէկ իւր մահկանացուն կնքեց ի հասակի 65 ամաց՝ յանմխիթար սուգ ընկղմելով իւր միակ սիրելի որդին։

Հանգուցելոյն յուղարկաւորութեան սուրբ հանդէսը պիտի կատարի այսօր ժամ 9 1/2ին Գասը—գիւղի Ս. Թադէոս եկեղեցին։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Յունաստանի խնդիրը դեռ պարզուած չերեւիր։ Դեսպաններն իրենց կառավարութեանց հետ մասնաւոր թղթակցութեան սկսած են։ Լոնտրայէն յատուկ թղթաբեր մի մայրաքաղաքս եկաւ և տարի Գ. Կոշէնի գրութիւններն առնելով՝ ուրբաթ օրը Վարնայի ճանապարհաւ մեկնեցաւ։ Ռուսիոյ դեսպանն Օտեսայի թղթատար շոգենաւն օր մ'ես թողուց իւր կառավարութեան տեղեկագրութիւն ղրկելու համար։ Բանակցութիւնք խիստ գաղտնի կը լինին և նոցա վրայ լսուած լուրերը կամ լրագրաց ոմանց տուած տեղեկութիւնները կատարելապէս ճիշդ չեն կրնար համարուիլ։

Դիտողութեան արժանի է որ եթէ Եւրոպա կատարեալ համաձայնութիւն ունենար խնդիրը շուտով վերջացնելու, մի կամ միւս կողմին լուծման եղանակ մ'ընդունիլ տալ կարելի էր. սակայն շատերը կը կարծեն թէ տէրութեանց համաձայնութիւնն յուսացուածին չափ կատարեալ չէ։

Ֆրանսա իւր վերջին դժբաղդութենէն վերի արագապէս վերակազմուելով, Գ. Պիսմարքի ուշադրութիւնն հրաւիրած էր, որ 1875 ին նոր յարձակում մ'ընել և Ֆրանսական յառաջդիմութիւնն որրանին մէջ խեղդել կը մտաբերէր։ Ռուսիոյ Աղեքսանդր Բ. կայսրն յանժամ միջամտեց և չթողուց որ Գերմանիա Ֆրանսայի վրայ յարձակի։ Անկէ ի վեր Գերմանիոյ և Ռուսիոյ յարաբերութիւնը ցրտանալ կը կարծուէր, և Գերմանիա Աւստրիոյ հետ միանալու պէտք տեսաւ. իսկ Ռուսիա ժամանակ մի Գերմանիոյ նկատմամբ ունեցած բարեկամութիւնը Ֆրանսայի վերայ դարձուց։

Ներկայ կայսեր՝ Աղեքսանդր Գ.ի համակրութիւնը Ֆրանսայի նպաստաւոր է և Գերմանացւոց հակակիր կը համարուի, ուստի Գերմանիոյ և Ռուսիոյ միջև կարելի է ցրտութիւնն աւելի յառաջ երթայ։ Ասոր համար է որ Գ. Պիսմարք Օսմանեան բարեկամութիւնը կը մշակէ, Կ. Պոլսոյ մէջ Գերմանական ազդեցութիւնն յառաջ կը տանի, և Աւստրիոյ ու Գերմանիոյ միջև դաշնակցութիւն կը հաստատէ։

Մօտերս հրատարակուած տետրակ մի Գերմանօ—Աւստրիական դաշնակցութեան ուրիշ կերպարանք մի կը տայ և կը պնդէր թէ Գ. Պիզմարք Յունաստանի և Թուրքիոյ միջև պատերազմ մի գրգռել կ'ուզէ, որպէս զի առիթ գտնէ զԱւստրիա մինչև Եգէեան ծովն յառաջ մղելու։ Տետրակին հեղինակը կ'առաջարկէր որ Ֆրանսայի, Ռուսիոյ և Թուրքիոյ միջև դաշնակցութիւն մի կազմուի։ Ասկէ կրնայ մակաբերել որ ինչ ինչ պարագայից մէջ Օսմ. դաշնակցութիւնը մեծ արժէք ունի թէ՛ Գերմանիոյ և թէ՛ այլոց համար։

Այսպիսի առերևոյթ կամ գաղտնի պատճառք և նկատմունք տէրութեանց միաբան ընթացքը կ'արգելուն։ Ֆրանսա յայտնապէս կ'առնէ թէ տէրութեանց ներդաշնակութենէն զատուիլ և առանձին գործել չ'ուզեր, նոյնը կը կրկնեն Անգղիա և այլ տէրութիւնք, ահա այս պատճառաւ է որ Հելլենական խնդիրն երերեալ և տատանեալ կը մնայ։

Յունաստան զինուորական պատրաստութեամբք զբաղեալ է միշտ։ Գ. Քումունտուրոս խորհրդարանին մէջ ասաց թէ զօրաբանակը պատրաստ է։ Ընթերցողք կը յիշեն թերևս որ Նաբոլէոն Գ.ի զինուորական նախարար Լըպէօֆ մարաջախտն ըսած էր նաև թէ զինուորաց մուճակներուն մի կոճակն անգամ չը պակսիր, բայց երբ պատերազմի եկաւ, շատ բան պակաս էր։ Արդեօք Գ. Քումունտուրոսի բանակն աւաւել կազմակերպեա՞լ է քան Լըպէօֆ մարաջախտին զօրաբանակը։ Պատերազմի ժամանակ կրնայ այս կէտը պարզուիլ. սակայն Յունաստան ներկայ ծախուցներքն կ'ընկճի, և այնպէս կը կարծուի թէ գործին երկարաձգման չկրնար հանդուրժել։ Տէրութիւնք երկու կողման եւս պատուէր կարդացած են ներկայ բանակցութեանց միջոցին յարձակողական գործ չընել, և դեսպանները կը փութան բանակցութիւններն ընդ հուպ ի գլուխ հանել։

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՀԱՇԻՒ

ՆՈՒՄԱ, ի՞նչ կ'ուզէ ԲԻՒԶԱՆԴ էն։ Նոյն էջերուն մէջ, զորս ազատօրէն կը միտէ, անցեալները չկարդա՞ց ըզ ՀԱՅԿ, որ կը շանթահարէր զԱՐԱՄԱԶԴ իւր [illegible] Լեզուապայքար մի յարուցանելուն համար։ ՆՈՒՄԱ, պատահմամբ, կ'ուզէ՞ արդեօք որ ԲԻՒԶԱՆԴ ևս, իբրև յետին անդամ Հայ խմբագրութեան, իւր ունեցած համեստագոյն բայց թերևս օգտակարագոյն զբաղումները թողլու, և իւր անունն եւս աւելցնել մարտնչող գիծ և դիւցազանց անուններուն արդէն երկայն շարքին վրայ։

Թէրձէմանը Էֆքեարի այդ . . . . համարձակախօս նամակագրոյն վերջին գրութեան մէջ երեք կէտեր կային, որք ինձ կը վերաբերէին անձնապէս։ Նախ, ՆՈՒՄԱ, անուն խնդիր մի յարուցանելով, թէ և անուղղակի, ԲԻՒԶԱՆԴ անունն ուրիշ կէս—տասնեակ անուններու հետ շփոթած էր։ Եւ շատ գէշ էր արած։ Եթէ ներկայ վիճարանութիւնն այն բան սարսափելի, որ հակառակորդք մինչև ցա՛յն վայր խանարհիլ սխալուին, տարակոյս չ'կայ որ ՆՈՒՄԱ մինակ չմնար, և այն անձինք զորս կը նախատէ ձրիապէս, անուններու նմանօրինակ ցանկով մի կրնան պատասխանել։ Հաւասար զինուք կռուելով։ Եւ ո՞վ կը վկայէ յայնժամ։ Բայց անուններ շփոթելու այս անտեղութեան մի շատ իրաւացի պատասխանը կրնայ գտնուիլ անցեալներուն հրատարակուած գրութեան մի մէջ, զոր «ԱՐԱՄԱԶԴ» կ'ուղղէր առ «ՊԱՂԼԱՍ», Միջա նախընտրելի է, սակայն, քաջ տեղեակ լինիլ առ գրական անգլիր օրէնքին թէ, ինչ ինչ գրական խնդիրներու մէջ, այլ և այլ կարգի գրագիտաց կեղծ անուններով երևիլը բնաւ անպատեհութիւն չունի, և ընդհակառակն, իւր օգուտներն իսկ ունի, քանի որ անձնականութեանց առջև պատուար մի կրնայ լինիլ։ Շատ անգամ, մի և նոյն գրագէտը մէկ աւելի կեղծ անուններ կը գործածէ, համակերպելով, թերևս Պօղոս Առաքելոյն այն խօսքին թէ. «Հեթանոսաց հետ հեթանոս եղայ, Հրէից հետ Հրեայ եղայ, Քրիստոնէից հետ Քրիստոնեայ, ի քարոզութիւն բանին Տեառն»։

Բ. ՆՈՒՄԱ նոյնպէս զԲԻՒԶԱՆԴ կ'ակնարկէ իւր առ խօսքերով. «Դուն (Մասիս) չէ՞ս որ պարահանդէսի համար շատ մը քաջալերականներ հրատարակելէդ ետքը՝ այսօր անոր հակառակը կը գրես։»

Նախ, Մասիս մինչև ցայժմ պարահանդէսներու համար քաջալերական գրած էր այդ կերպիւ ժողովրդային համակրութիւն հրաւիրելու համար ի նպաստ այն ձեռնարկներուն, որք պէտք օգտէին այդ պարահանդէսներէն. բայց պարահանդէսներու ներքուը չէր հիւսած։ Եւ ինքս իմ սարսափութեան ներքև ճիշդ նոյն ընթացքին հետեւած եմ դեռ հազիւ մի ամիս առաջ։ ՆՈՒՄԱ առ այս համոզուելու համար կրնայ բաղդատել իմ «ԱՌ ՀԱՐՈՒՍՏԱ» և «ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ» վերնագրով երկու վերջին յօդուածներս։ Բայց այժմ Մասիս ձայն կը բարձրացնէ գործածուած միջոցին անյարմարութեան դէմ, և ուրիշ միջոցներ գտնել կը պահանջէ։ Մասիս, հետևաբար, հակասութեան մէջ չէ։ Եւ այս համոզմամբ է որ նորանոր առիթներէ օգուտ քաղելով պիտի շարունակեմք միշտ հարուածել պարահանդէսներու միջոցաւ հասոյթ ստեղծելու վնասակար և անիմաստ սովորութիւնը, մինչև որ դա խօսք վերնայ։

Փակագծի մէջ խօսելով, կը թուի թէ Մասիսի խմբագրական ընթացից մէջ հակասութիւններ գտնելու համար ՆՈՒՄԱյի յիշած բոլոր պարագաներն ալ վերոյիշեալէն աւելի մերձաւորութիւն չունին ճշմարտութեան, որպէս թերևս ապացուցուի աւելի գործնական միջոցներով . . . ։

Գ. Աւելի ծանր կը թուի ինձ ՆՈՒՄԱյի առ խօսքերն, յորս ԲԻՒԶԱՆԴ նոյնպէս մի մեծ բաժին ունի.

«Այո՛, (կ'ասէ), չուրացուիր որ ազգը լաւ գնահատեց արժէքը, և 30 տարուան թերթ մը ըլլալովդ հանդերձ, գիտցաւ որ 30 օրուան չափ ձմերոց աշխատած չես Հայ ժողովրդեան համար, ուստի երբ անցեալները միամտեայ (°') դադարման դատապարտուեցաւ, ոչ ոք կարեկից գտնուեցաւ թերթիդ սպաննեալ ժամանակէն առաջ հրատարակուելը փութացնելու։ Նեթասպէս ալ չօգնեց հասարակութիւնը քեզի, վասն զի քաջ գիտէր թէ Մասիս ոչ թէ ազդասիրութեան մը զոհ եղերթայր, այլ անխոհեմութեան համար ժամանակ պզնալ ուզելու ճարտար պատրուակ մ'էր այն, մինչդեռ նմանօրինակ ուրիշ պարագաներու մէջ ազգը քանիցս օգնած էր և կ'օգնէ։»

Լաւ կը հասկնա՞ն մեր ընթերցողք Թէրձէմանի նամակագրին այս խօսքերը։ — Եւ մեր դադարումն մի բանի օր առաջ ԲԻՆՁԵԹ ՄԸ խորագրով ընդարձակ յօդուած մի հրատարակած էի, յորում Պարոնատանի Քրդական խժդժութեանց դէմ կը բողոքէի, որպէս ամեն ընթերցող կրնայ յիշել։ Այդ յօդուածին և նմանօրինակ մի կամ երկու յօդուածներու վրայ դադարման դատապարտուեցաւ մեր թերթը։ Արդ, ըստ ՆՈՒՄԱյի, այդ ամեն յօդուածները պարզապէս վարպետ մեքենայութիւն մ'էին եղեր Մասիսը ճիշդ ամիս մի դադրեցնելու, զի մի ամիսն ալ ճիշդ պէտք եղած ժամանակն է եղեր մեր անխոհեմութիւնը կատարելու . . . ։

Այսպէս ահա կը գնահատուին մեր գրածները։

Յայտնի կ'երևայ թէ Թէրձէմանի նամակագրոյն սրտէն ու մտքէն բաղխած են բարձրագոյն զխաւմներ, վեհագոյն զգացումներ, և ամեն կողմ ցած շահախնդրութիւններ եւթ կ'ուզէ տեսնել։

Մասիսի ընթերցողաց կը թողումք դատաստան ընել ՆՈՒՄԱյի և ԲԻՒԶԱՆԴի միջև, և մեք կ'անցնիմք յիշել այդ բարեխիղճ պարոնին, որ եթէ մեր ամեն ընթերցողներն ալ սովորութիւն ունենային իւրն պէս հասկնալ մեր գրածներն, ժամ մ'անգամ չլինիք կենար Մասիսի խմբագրատան մէջ, այլ կը փշրէինք մեր գրիչն, բաց և բրիչ ձեռք կ'առնուինք, և դաշտը կ'երթէինք։

Չէ՞ փոյթ սակայն. գիտեմք որ մեր գրական կեանքին մէջ ՆՈՒՄԱյի պէս մտածողներու շատ պիտի հանդիպինք. բայց իրենք ալ թող գիտցած լինին, մի անգամ ընդ միշտ, թէ բաւական արհամարհանք պիտի ունենամք չզբաղելու համար իրենց ոչնչութիւններուն, քանի որ լաւագոյն կերպիւ կըրնամք գործածել մեր ժամանակն ու գրիչը։

ԲԻՒԶԱՆԴ.

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆՆ Ի ՄԵԶ

Արդէն շատեր այդ այ բարեկեցութեան ի նպաստ կրթութեան յառաջ բերած անհուն օգուտներուն վրայ բազմիցս խօսած են ու կը խօսին, և Մասիս չդադրիր յաճախ այն նիւթոյ մի յօդուած զետեղել՝ իւր օգտակար էջերուն մէջ, Ուստի նպատակ չունիմ և ես մի և նոյն օգուտներն թուել տալ. կ'ուզեմ միայն կարճառօտիւ կրթութեան ի մեզ ունեցած արդի վիճակն ներկայել Մասիսի այնիւ ընթերցողաց, նեթադրելով որ նոքա արդէն կը ճանաչեն նորա օգուտներն։

Ժողովրդոց մէջ կրթութիւն ու դաստիարակութիւն ծաւալելու գործն կը կատարի պէտք եղածին և զմանկունս միանգամայն կրթելով։ Անտարակոյս անկարելի է չափահասից կրթութիւնն դասական կերպով կատարել, քանի որ ո՛չ նոցա զբաղմունքն և ո՛չ կացութիւնն կարեն յարմարել այդ կերպին. առ այդ՝ քաղաքակիրթ ազինք բազմազան միջոցներ ի գործ կ'ածեն. մէկ կողմէն [illegible] բանախօսք՝ ընտիր և օգտակար հրապարակախօսութեամբք, միւս կողմէն զանազան ձեռնհաս և [illegible] հեղինակներ երբեմնակի հրապարակութեանց և պարբերական հանդիսից միջոցաւ կը ջանան գիտութիւնն [illegible] և նորա բազմագիտի երևոյթներն ու տարերքն ամենապարզ կերպիւ իւրեանց անկեղծագոյն կամ ընթերցողաց ներկայել, նորա լոյսն ժողովրդեան ամեն խաւերուն մէջ սփռել. խիստ հազուադէպ կը լինի որ այսպիսի բարենպատակ գործի մի ձեռնարկողք ատտատպէս չը փոխարինուին իւրեանց աշխատութեանց և ջանից, բաւական ընթերցողներ ունենալով, որք հոգեկան պէտք զգալու համար կ'ընթեռնուն։

Սակայն մեր մէջ ևս ժամանակ առ ժամանակ հրապարակախօսութիւնք եղած են և կը լինին, օգտակար հրապարակութեանց ձեռնարկողք երևան եկած են և կ'ելնեն, և սակայն ո՛չ նուազ ճշմարիտ է թէ՝ բոլոր այս աշխատութիւնք իրական դրական արդիւնք մը չեն ունեցած ցարդ։ Սորա պատճառն՝ ո՛չ թէ միայն աղքատութեան այլ բանախօսից, հեղինակաց կամ թարգմանչաց եւս կարելի է վերագրել։ Բաղդարեմ թէ ինչո՞ւ։ Պոլսոյ այլ և այլ թաղերու մէջ յաճախ բարանիներ տեղի կ'ունենան. գիտունք կոչած են նշմարել որ՝ ի սկզբան ունկնդրութեան օրբանը խուռն բազմութեամբ կը լեցուի, և զի մեր բանախօսք առ հասարակ չգիտեն հասարակութեան հասկնալի լինելու արհեստը (բացառութիւնք յարգելի են), ունկնդիրն՝ փոխանակ օգտուելոյ, փոխանակ նոր բան մ'ուսնելոյ՝ ձանձրոյթ ևեթ կզգայ և հակադրուէ կը գտնայ իւր մէջ թէ՝ անօգուտ ժամավաճառութիւն է լսարան յաճախելն, թէ՝ լաւագոյն կ'արժէ սրճարանաց ու գրօսարանաց մէջ զուարթօրէն անցունել իւր ժամանակն քան [illegible] ունկնդրութեամբ իւր գլուխն ուռեցընել։ Եւ արդարև նոյն լսարանը մի քանի անգամ շարունակելով պիտի տեսնէս որ՝ ունկնդրաց հետըզհետէ նուազմամբ՝ ի վերջոյ թափուր կը մնայ սրահն։ Այս պարագային մէջ մեղադրելի է, ո՛չ թէ ժողովուրդն, այլ բանախօսն, որ, փոխանակ իւր ունկնդրաց հասկացողութեան ու ճաշակի սատիճանին և նոցա էական պիտոյքին ի նկատի առնելոյ և ըստ այնմ իւր նիւթն ու բացատրութեանց ոճն ընտրելոյ, կը ճառէ այնպիսի նիւթերու վրայ որ գիտնոց կամ բանասիրաց մի ամբի մէջ եթէ հասկնալի կը լինի, կը խօսի այնպիսի լեզուաւ զոր հասկնալու համար բաւական ուսեալ պէտք է լինի մարդ. ի մի բան՝ դպրոցաւորաց վերագոյն աշխարհի մէջ ընդունայն կը թափառի ու կը թափառեցնէ։ Չը կարծուի թէ անտեղի յայտնութիւններ կ'ընեմ. եղելութիւնք բաւականաչափ կարեն հաստատել։ Ժողովուրդն մի ոմն բոլոր մտածութիւնքն ու խոհերն իւր օրապահիկ ապրուստն յաջողութեամբ ձեռք բերելու և եթ կը ձգտին, այդպիսի ժողովրդեան առաջ երևիլ խճճամտական բարձր նիւթերու վրայ ճառաբանել ու բացադանչել անտեղութիւն չէ՞ (չըսեմ ուրիշ բան), երբ կարելի է խօսիլ այնպիսի կենսական ու բնական խնդրոց վրայ, որոցմով աւելի կամ նուազ հետաքրքրուին ունկնդիրք և քաղեն այն օգտակար տեղեկութիւնքն, որոց ծարաւի են, և զոր առանձնաբար պարապն ու կոչումն է մատակարարել։

Այսպէս ահա, այն փայլերն որ մեր ազգայինները բարոյապէս և մտաւորապէս զարգացնելու միջոցներ պէտք էին լինել, նոցա սէրն ու համակրութիւնն անգամ չեն կարողացած գրաւել, և ժողովուրդը մնացած է հոն՝ ուր որ էր ասկէ առաջ։

Գալով հրապարակութեանց, առանց վարանելոյ կարեմ ասել թէ՝ ժողովրդային գրուածներ ցարդ լոյս տեսած չեն (հազուադիւտ բացառութիւնք կան). նորա առ հասարակ ժողովրդեան մի փոքրամասին թիւ մասին եթէ հասկնալի են ու մատչելի. իսկ մեծամասնութիւնն իւր նիւթական ու մտաւոր պիտոյից ու ճաշակին յարմար ոչ ինչ կարէ գտանել ի նոսա։ Անտարակոյս այս անփոխարինելի անպատեհութիւնքն տեղի չպիտի ունենային, եթէ յաջողակ իւրեանց կոչումն լաւ ըմբռնած լինէին, եթէ ամեն թագերու մէջ հաստատուէին նաև կիրակնօրեայ կամ գիշերային ձրի դասախօսութիւնք Ազգ. վարժարանաց մէջ. զի յայնժամ ժողովուրդն ըստ բաւականին ի հարկէ զարգանալով, ընթերցասիրութեան սէրն իւր մէջ պիտի արծարծէր։ Եթէ մինչ ցարդ, փոխանակ անժամանակ հրապարակութեանց, այս դասարանաց պէտքն ու օգտակարութիւնն ի նկատ առնուած և արժանը արտօրինուած լինէր, ես կը կարծեմ թէ այժմ համեմատաբար աւելի ընթերցասէր հասարակութիւն մը պիտի ունենայինք, և հետևաբար հետըզհետէ լոյս տեսնող գրեանք այնքան քիչ չպիտի սպառէին, որքան այժմ։

Ինքնին կարելի է հետևցնել թէ՝ 'ի մեզ գրական աշխատութեանց ապարդիւն և նոցա հեղինակաց անքաջալեր մնալուն պատճառներէն մին՝ ժողովրդեան դեռ անպատրաստ լինելն է։ Երբ ժողովուրդն այդ աշխատութեանց յարգն ու կարևորութիւնը չ'զգար, մի թէ կարելի՞ բան է որ նոցա համար վճարած սակաւ աւելորդ ծախս չը համարի, — Անշուշտ ո՛չ։ Այս մեծ պակասութեան, ազգաշնաս պակասութեան համար, դարման մը չէ, ըստ իս, շարունակ աղաղակել թէ՝ ժողովուրդը գրագէտները չքաջալերեր, թէ՝ կը թողու որ նոքա խեղճութեան ու թշուառութեան մէջ կը տառապին։ Համոզելոյ այս միջոցն աւելորդ է և անօգուտ. քանի որ նա չ'զգար թէ իւր միտքն այդ հրապարակութեանց վերծանութեամբ մշակուելոյ պէտքն ունի, մանաւանդ՝ եթէ զգայ իսկ՝ քանի որ անկարող է զայն հասկնալ, դառնում գոչումն ու աղմուկք երբեք չեն զօրեր նորա ներկայ վիճակը բարելաւելոյ։ Եւ այս մասին ժողովուրդը դատապարտելի չէ, ըստ որում անօգուտ և անպէտ բաներու սակաւ վճարել՝ չայլ մարդոց գործ է։ Ինչպէս յայտնեցի, ժողովուրդն ընթերցասէր ընելոյ միակ միջոցը չէ այլ ինչ, եթէ ոչ՝ կիրակնօրեայ և գիշերային (ձրի եթէ կարելի է) դասախօսութեանց միջոցաւ ընթերցասիրութիւնը տարածել. գրական աշխարհին լեզուն հասկնալի ընել, գիտութեանց տարերքը ծանօթացնել ժողովրդեան և առ այս հետաքրքրել զնոսա. զգացնել միանգամայն թէ մարդ կարէ իւր միտքն ինքնին խակ մշակել գրոց վերծանութեամբ, բաւական է որ ուսած լինի հասկնալ աշխարհիկ մաքուր լեզուն։ Այլա պէտք է ջանալ հրապարակելոյ այնպիսի գործեր, որ ժողովրդեան ճաշակին, յօժարութեանց, պիտոյից ըստ ամենայնի յարմարին, զի հակառակ պարագային մէջ, երբ ո՛չ մի քանի անգամ գրքեր գնելէ յետոյ կը տեսնէ թէ որ և է օգուտ չքաղեր ի նոցանէ, բնականաբար այլ ևս չը շարունակեր փառասիրութեամբ յաճախել գրավաճառաց քով։ Մասցայ ասել թէ՝ վարժարանաց բարեկարգութիւնն ևս մեծապէս պիտի նպաստէ գրական սապարէզի բարւոքման, զի յայնժամ փոխանակ տարուէ տարի անուս երիտասարդներ դուրս գալոյ այդ յարկերէն, ժողովրդեան զարգացեալ մասը պիտի կարենայ տակաւ առ տակաւ բազմանալ։

Դիւրին է այժմ հասկնալ թէ ինչ է պատճառն որ մեր գրագէտք կամ թարգմանիչք միշտ հաղորդ դժուարութեանց ու թշուառութեանց կը մատնուին իւրեանց գործունէութեան ընթացքին մէջ, և նոցա թիւն հետըզհետէ կը նուազի՝ քանի որ չիք ի մեզ և հետըզհետէ չը պատրաստուիր այն ընթերցասէր ժողովուրդն՝ որ նոցա անձին և գործերուն վրայ իւր անձնական

օգուտն անանէ, բնականաբար՝ մի քանի անգամ յետ մեծամեծ գումարներ ատժելոյ՝ անիծելով կը քաշուէին այն ասպարէզէն, ուր մըտադրած էին ի սպաս Ազգին մեծամեծ ծառայութիւններ մատուցանել. Եթէ ժողովրդեան բարւոյն աշխատողք ուրիշ ազգաց մէջ ըստ բաւականին կը քաջալերին, և մեր մէջ՝ ընդ հակառակն՝ այսպէս յուսահատութեան կը մատնուին, պատճառն այն չէ որ, ինչպէս ոմանք կը կարծեն, այդ ժողովուրդք գեղեցկապէս քաջալերելոյ համար նոցա գործերը կը գնեն և մերայինք անփորձ են քաջալերութեան, այլ զի նոքա ըստ բաւականին մշակեալ գլուխ ունենալով, անտահանջելի պէտք մը կ՚զգան ունենալ այդ հեղինակութիւնքն, որպէս զի նոցա մերձաւորութեամբ կարենան իրենց մտաւոր զարգացման ոգևոնդ ու բաւականութիւն տալ։ Ուրեմն, թէ ինչ ատաճեան առօր կացութիւն մ՚ունի ի մեզ ժողովըրդային զարգացումն, ամեն ոք կարէ ինքնին հետևցնել զայն, երբ նկատէ թէ բազում կարևոր հեղինակութիւնք Հայ գրատանց մէջ փոշիներու ճարակ լինելոյ ևեթ սահմանուած են, և՝ անտահանջելի հետևութիւն՝ հնարից ու ձեռընհաս հեղինակք հեռահետ քաշուելոյ վրայ են, անցի տալով խել մը թերուններու և խմաստակներու, որք գրած լինելոյ համար ևեթ թուղթ կը մրոտեն։

(Շարունակելի.)

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

ՀԱՆԴԷՍ ՆՈՐԻՆ Ի ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ ԱՊԱՐԱՆԻ

Փարիզ 12 Մարտ 1881

. . . Տէր.

Փետրվարի 27 ին ի Փարիզ տեղի ունեցած շքեղ հանդէսը՝ ի պատիւ դարուս ամենամեծ բանաստեղծին, անմահն Վիքթոր Հիւկոյի, մեր սիրելի ազգին համար ալ կարևոր բաժին մը հանեց, որոյ վասն քանի մը տող Ձեր աղօթաւոր լրագրոյն մէջ հրատարակելու յուսով Ձեզ առաքել արժան դատեցի ի յիշատակութիւն ճշմարիտ և հեռատես հայրենասիրաց։

Շատերու ծանօթ է արդէն որ Վիքթոր Հիւկոյ Այլօ փողոցին 130 կը նստի, Լուսինեան ապարանին հետ և Վանմափայլ Մարիամ Իշխանուհւոյն ահազանգելով ապարանի մը մէջ։ Այն բարեպատեհ մերձակայութիւնը մեծ մտերմութիւն հաստատած է այն երկու նշանաւոր ընտանեաց մէջ, և երջանիկ եմ ըսելու՝ որ խիստ օգտակար է Հայոց ազգին համար։ Այս առթիւ Մեծ Բանաստեղծը մեր ազգին վրայ կատարեալ տեղեկութիւն ըստացած է և ջերմեռանդ համակրութիւն զգացած է մեր սիրելի ազգին համար։

Գեր. Լուսինեան Խորէն Արքեպիսկոպոսն ալ՝ որոյ հազուագիւտ ձիրքերը լաւ կը գնահատէ Մեծն Վիքթոր Հիւկոյ, մանաւանդ Նորին Սրբազնութեան վերջին անգամ Հայաստանի ամփոփ ի նպաստ Փարիզ անցուցած ժամանակը՝ զօրաւորապէս նպաստած է այս մասին։

Արդ՝ հանդիսին Գործադիր մարմինը խնդրեց Հայազգի և Հայրենասէր իշխանուհիէն, որ արտօնութիւն տայ հայերու առաջ նուագածուք զետեղել իւր ընդարձակ պարտէզներուն մէջ։ Վանմափայլ իշխանուհին ամենայն սիրով ընդունեց այս խնդիրքը, և հրամայեց նաև ապարանին երկաթեայ վանդակապոր դուները բանալ ժողովրդեան։

Առաւօտեան ժամը 11էն սկսեալ բազմաթիւ աղջիկունք, մեծամեծ Գաղղիացիք և օտարականք կը դիմէին այս Հայկական և Հիւրասէր յարկին տակ։ Ամէն դասէ ժողովուրդը խուռն բազմութեամբ արշաւեց ապարանին ծառերուն, պատերուն և վանդակներուն վրայ։ Խեղճ որբևայրի կին մի և ծանուցում մը գրած էր պատի մը վրայ և ատակով միջին կարգի մարդոց կը փարձէր, ուսկից բաւական առատ շահեցաւ յիւր օգուտ։ Վանմափայլ Մարիամ Իշխանուհին և Վանմանուք ի մարդաւէր Ա. Գաւիասն Իշխանն Լուսինեան կատարեալ ազատութիւն տուած էին ժողովրդեան ըստ հաճոյից շրջագայիլ, որով առանձնաց լսելի չառնէին թէ «ահա՛ ապարանք և ժողովրդասէր իշխանական բնակիչք մը, ահա՛ Վիքթոր Հիւկոյի սանակերպ ըլլալու արժանի ազնուական գերդաստան մը»։

Լուսինեան Հայկական յարկին տակ բոլորովին կատարուեցաւ ուրեմն Վիքթոր Հիւկոյի հանդէսն, և այս հայրենասէր բնակիչքը փառք և ազնիւ հիւրընկալութիւն մի ընծայեց ազգային և օտարաց։

Բայց այս բաւական չէր . . . Վանմափայլ Մարիամ Իշխանուհին՝ ժողովրդին տուած ազատութիւնը, հրաւիրելոց ընծայած հիւրընկալութիւնն և նուագածուաց բաշխել տուած առատ ըմպելիքները բաւական չէր սեպած . . . Անմահն Բանաստեղծին պատրաստած էր (ըսելոյն ի դայլ յամենայնէ) ինոյէր յաւերժայիշատակ իւր ձեռագործ մէկ հրաշակերտը՝ ամենանուրբ կերպիւ բանուած և պատկերով զարդարեալ ծածկոցին եւ ճարտարահիւս բարձ մը։ Երբ Վսեմ. Գաւիասն Իշխանը արժանեաց ոնակի մէջ Մեծն Վիքթոր Հիւկոյի մատոյց՝ յանուն իւր Վանմափայլ իշխանուհւոյ ամուսնոյն, երջանկաբաստ Բանաստեղծը՝ սաստիկ յուզեալ և յոյժ զմայլեալ «ահա՛, գոչեց, ճշմարիտ ֆէէ (հիւրիի) մը հրաշակերտը» և ձեռքովը համբոյրներ առաքեց Վսեմ. Իշխանուհւոյն։

Նոյն երեկոյեան ընդունելութեան առեն Վսեմ. Գաւիասն Իշխանը նորանոր և սրտագին շնորհակալութիւններ լսելէն ետև մեծանուն Բանաստեղծէն, սա խօսքերն ալ լսեց բերկրանօք. «Կը սիրեմ և կը յարգեմ նաև Ձեր Արքեպիսկոպոս եղբայրնիդ։ Նա՝ այն հազուագիւտ անձերէն մին է, որոնց ամենայն սիրով տուած եմ իմ բարեկամութիւնս։ Միշտ երջանիկ պիտի ըլլամ օգտակար լինել թէ իրեն և իւր հոգևոր հովուութեան յանձնուած ժողովուրդին՝ որ կը սիրէ, կը պատուէ և կը գնահատէ զինքը . . . Մէկ խօսքով, իրեն հետ եմ»։

Փարիզու Հայ գաղթականութեան ներկայացուցիչք սաստիկ գոհ եղան այս անուղղակի և անյուսալի ազգային հանդէսէն, և իրենց խորին շնորհակալութիւնները յայտնեցին Լուսինեան հայրենասէր գերդաստանին։

Շատ մը օրագիրք՝ ընդ որս Էվէնըման, Քուրիէ տիւ Սուար ևլն, այս առթիւ Լուսինեան գերդաստանին և Հայոց Ազգին վրայ գովասանք հրատարակեցին։

Ներկայիս վերջ չի տուած կը փութամ նաև ծանուցանել որ Վսեմ. Լուսինեան Մարիամ իշխանուհին, իւր անսպառ ազգասիրութեամբը, ամսոյս 19ին ալ մէկ նոր նուագահանդէս մը կուտայ իւր ապարանին մէջ և իւր երաժշտական սքանչելի տաղանդին տատարածը բարեգործական հաստատութեան մը ի նպաստ, որոյ առթիւ դարձեալ Հայ սիրելի և պանծալի անունը գովեստներով և պատուով պիտի յարգոյի Գաղղիական լրագրոց մէջ։

Ընդունեցէք . . . Տէր իմ, իմ կանխիկ շնորհակալութիւններս և յարգանաց անկեղծ հաւաստիքն, որով միամ մնամ Ձեր

Յ. ԹԻՒՅՍԻՒՋԵԱՆ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԻՃԱԿ Ի ՀԱՅԱԲՆԱԿ ԳԱՒԱՌՍ

. . . Տէր.

Նկատելով որ պատուական Մասիսդ միշտ պատրաստ է հիւրընկալելու ազգային կրթութեան նուիրեալ ամեն յօդուած՝ համարձակութիւն կ՚առնում ներկայս գրելու, և, իբր Ակնեցի, իմ անձնին միջոց յայտնելու պատուելի ընթերցողացդ, այն ուշադրութեան արժանի կարևորութեան մասին զոր կու տայ Ակնեցին դաստիարակութեան մեծ գործոյն։

ԱՐԱՄԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԿՆ

Ասկէ իբր երկու տարի առաջ մայրաքաղաքս գտնուող մի քանի Ակնեցիք զգալով վերջապէս որ չէ կարելի, առանց նիւթական ապահովութեան, բարեկարգ և յառաջդէմ դպրոցներ ունենալ, և համոզուելով, անոր դառն ուրեմն, որ այդ ապահովութիւնը կարելի չափով լինի ընձեռել, մինչև որ ամեն Ակնեցի, ըստ կարեաց, թեթև բայց կանոնաւոր և յարատև տուրք մը չը վճարէ այդ նպատակին համար՝ ընկերութեան մը կազմութիւնն միակ և ամենահրաժեշտ միջոց համարեցան իրենց համոզումն իրականացնելու համար։

Արդարև, այդ ազնիւ և ուսումնասէր անձանց խորհուրդն իրականութիւն գտաւ, և 1879 յուլիս 22 թուականը մի մեծ օր եղաւ Ակնեցւոյն համար — թուական՝ որ իմ սրտիս մէջ թողուց մի անջնջելի յիշատակ։ Այդ օրը, առաջին անգամն ըլլալով, տեսայ հարիւրաւոր Ակնեցիք համախմբուած մի դըպրոցական յարկի տակ՝ դպրոցի վրայ խորհելու և դպրոցաց ապագայն բարելաւելու կը զբաղէին։ Ընկերութիւնը կազմուեցաւ, նորա գործերն յանձնըւեցան վարիչ մարմնոյ մի, և ժողովականք մեկնեցան մեծամեծ յոյսերով։

Այնուհետև կարծուեցաւ թէ Ակնայ դպրոցներն այլ ևս մատծելու տեղ մը չունին, թէ շատ լաւ կ՚ընթանան նոքա, թէ Ընկերութեան գործերն ինքնին կը յառաջանան և ամեն Ակնեցի իւր [illegible], [illegible], [illegible] և այլ ամեն պարտքը կատարած է, քանի որ Արամեան ընկերութիւն մը կազմուեցաւ և քանի որ Գործադիր ժողով մը կայ։

Եւ իրօք այս բաները դրութիւն ունէին և ունին. իսկ ինչ որ կը պակսէր, ԴՐԱՄՆ էր, և դժբ. վճարել կը զլացուէր արդ. յայսմ կը կայանայ ահա բուն խնդիրն։ Մոռցան, կ՚ըսեմ, թէ ինչո՛ւ համար միացան, թէ ի՞նչ Ընկերութիւն մը կազմելու անուանական գործողութիւն կատարելու համար չժողովուեցան. մոռցան այդ օրուան յիշատակին անգամ, և ոչ ոք կը հարցնէ թէ ի՞նչ եղաւ և ի՞նչ կ՚ըլլայ Ընկերութիւնն և դպրոցներն։

Ուրեմն Ընկերութեան գործառնութիւնն դադրած միայն այն կէտին՝ ուր կը հասնէր գործադիր մարմնոյն կարողութիւնն։ Սա թափեց ամեն ճիգ, դիմեց ամենուրեք ուր Ակնեցի կը բընակէր, յայտնեց Ընկերութեան կազմութիւնն ու նպատակն, և հրաւէր կարդաց նոցա՝ մասնակցիլ իւր ջանից [illegible]։

Երկու երեք քաղաքներ միայն պատասխանեցին իւր հրաւէրին և զրկեցին մի քանի դահեկան. և մայրաքաղաքիս մէջ իսկ որ Ընկերութեան կեդրոնն է՝ հազիւ անկիւլեալ հասոյթին մէկ քառորդը կարելի եղաւ ձեռք բերել, և այն՝ առաջին տարւոյ մէջ որ ամենէն արդիւնաւոր շրջանն կը համարուի Ընկերութեան։

Իսկ թէ ի՞նչ արդիւնք ունեցաւ այս ձեռնարկն նոյն իսկ Ակնայ, որուն համար սկսաւ։

Ահաւասիկ։

Մէկ երկու անօգուտ դասմարումներ, մի քանի անդամակցողներ և յետոյ ոչինչ . . . Ընկերութեան անունն անգամ մոռցուեցաւ, և դպրոցներն են և մնան այն վիճակին մէջ ուր էին ասկէ երկու տարի առաջ։ Ոչ մի պաշտօնական մարմին, ոչ Թաղական ժողով, ոչ Ուսումնական խորհուրդ, ոչ վարժարանաց Հոգաբարձութիւն և ոչ այլ կարող և ազդեցութեան տէր անձինք Ակնօրէն ի նկատի առնլով այս գործն՝ աջակից գտնուեցան Գործադիր ժողովոյն աշխատութեանց և ոչ ջանացին ընկերութեան ժողովրդական դէրք մը ընծայել ժողովրդեան ամեն խաւերուն մէջ Ընկերութեան անդամներ աւելցընելով և ոչ նորա մէջ բարոյական մի ներքին և սերտ կապ հաստատեցին։

Ահա, Ազնիւ խմբագիր Տէր, ինչ օգուտ որ պատրաստեց Ակնեցւոյն այս կարևոր ձեռնարկն. կը տեսնէք թէ ինչ ընդունելութիւն գտաւ այս Ընկերութիւնն՝ որ իւր կազմութեան առեն այնչափ եռանդով համակրութիւն գտաւ ի սկզբանէ անձանց և այնչափ յոյս ներշնչեց մեզ որ կարծէինք, մի պահ, թէ կրթութեան գործն ապահովեալ է մեր հայրենեաց համար։

Այլ սակայն, աւա՜ղ, կայծ մ՚էր այդ որ անհետացաւ, բոց մ՚էր շիջաւ, և այժմ ոչինչ կը մնայ՝ բայց եթէ խել մը անտարբերներ, թղթեր ու ալեալ Ընկալագիրք որ դժբաղդ հաւաքչին պայուսակին մէջ ծրարուած կը մնան։

Ո՞վ և ինչո՞ւ սատ տայ Ընկերութեան համար. և ի՞նչ գործեց Ընկերութիւնը — կարև թէ ցանել և հնձել մի և նոյն աւուր գործն լինէին։

Որ Ակնեցի չկրնար ամիսը 3 դահեկան տալ. ի՞նչ պատճառաւ չկրնար շաբաթը 3ն փարա մէկ դի դնել իւր անձնական վաստակէն և այն ալ իւր զաւկին դաստիարակութեան համար։ Զրուցե՞ր այսչափ թշուառութիւն և աղքատութիւն. դեռ չզգի՞նք երեկայութեանց մթնոլորտին մէջ և սպասենք որ այս դարն ալ անցնի և նոր սերունդն գայ սորեր յօրինելու և փո՛յ կարդալու մեր ամբոխային ղլխուն։

Ցաւալի է թէ այս անտարբերութեան մէջ ոչինչ կարէ յառաջանալ, և ամենէն եռանդուն և անձնուէր սրտերն անգամ, որք պատրաստ են աշխատելու, կը լքանին, կը յուսահատին։

Շատ պարզ հաշիւ մը կրնայ վըստահացնել զմեզ թէ ամենափոքր ճիգ մը, եթէ ըլլայ, և ամսական թեթև տուրք մը, եթէ յարատևապէս վճարուի՝ արդէն դաստիարակութեան գործն ապահով հիմանց վրայ դրուած կը լինի Ակնայ համար։ Զոր օրինակ, եթէ առ նուազն 2000 Ակնեցի գտնուի ամիսը 3 դահեկան վճարող՝ ամսական 6000 դահեկան կը գոյանայ. գումար մը՝ որ դպրոցական ուրիշ հասոյթից հետ միանալով՝ ներկայ դպրոցական պիտոյքն կատարելապէս գոհացնելէ և ամեն տարի ձևակերպ դպրոցաց ուսումնական դիրքը բարձրացնելէ զկնի՝ աւելցածն ալ բաւական հաստատ գումար մը կը կազմէ պահեստի, վարժարանաց ապագայ նիւթական ապահովութեան համար։

Լաւ մտածող, բայց ոչ գործող — ահա ինչ որ է Ակնեցին։

Եւ ահա մեր այս համոզումն հաստատեց ներկայ փորձն ալ։

Այսու առաջին յօդուածով իմ միտս յայտնեցի միայն. եթէ պատուական Մասիսդ հաճի հիւրընկալել զայն իւր էջերուն մէջ, կը խոստանամ մի ուրիշ յօդուածով հաղորդել այն ամեն միջոցներն, որովք կ՚ըմբռնեմ հայրենակից մանկտւոյն յառաջդիմութեան և դըպրոցաց բարեկարգութեան կարելիութիւնը։

Կը մատուցանեմ Ձեզ իմ շնորհակալիքս. լսի՛ր թէ Ձեր ուշը դարձնէք Ակնայ վրայ ալ, ինչպէս Հայաստանի ուրիշ քաղաքաց՝ և Ձեր ազդու յորդորները խառնէք իմ տկար ձայնիս։

ՍՄԲԱՏ.

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՑԱՐԵԽՆԵԱՆ ՌՈՒՄԷԼԻ.

Փիլիպպէ 26 փետր. 1881

. . . Խմբագիր Մասիս . . . լրագրոյ.

Գամ աւետել Ձեզ ուրախաբեր մի լուր. Ասկէ շուրջ երկու ամսով յառաջ մի քանի Պոլսեցի և Ադրիանուպոլսեցի ազգայինք, կից ընդունելով ի թաղեցւոց, երկնեցին մի ընկերութիւն Ուսումնասիրաց Լուսարան—Թանգարան անուամբ, որոյ նպատակն է տարածանել զուսումն և զգիտութիւն ի քաղաքացիս՝ դասախօսութեամբք կամ առենաբանութեամբ ի լսարանի և ի կիրակնօրեայ վարժարանի, և հաստատութեամբ մի թանգարանի։

Անցեալ հինգշաբթի գիշեր լըսարանին բացման հանդէսն տեղի ունեցաւ քաղաքիս մանչ ազգային վարժարանին մէջ. նոյնգունակ առեւթներու մէջ նմանը քիչ տեսնուած ընտրեալ բազմութիւն մի, յորոնց և ի մէկնոյ ներկայ գտնուէին անդ։ Արդարութեան պարտք մի համարած լինիմ ըսելով որ ընկերութեան Գործադիր ժողովոյ կողմանէ ամեն ջանք և խնամք խընայուած չէին՝ հանդիսին շքեղ և վայելուչ կերպարանք մի տալու համար. ոչինչ նուազ փայլ տուին երեկոյթին՝ մատաղերամ մանկանց և եռանդուն պարմանեաց երգերն, և մի քանի մանրատի օրիորդաց ոտանաւորներն։

Ի սկսանել հանդիսին, ընկերութեան Գործադիր ժողովոյ ատենապետ Տ. Թադէոս Ալիմեան՝ համառօտ բայց ազդու ատենաբանութեամբ մի բացատրեց ներկայից՝ ընկերութեան նպատակը, և դրուատեց Լսարանի, Թանգարանի և կիրակնօրեայ վարժարանի կարևորութիւնն և օգուտները. յաջորդեցին Տ. Տիրան Պէչդաշեան, Ատենադպիր Գործ. Ժողովոյ, որ եռանդուն և ազնիւ բանախօսութեամբ մի ցուցուց թէ օգտակար են ընկերութիւններն ամեն ազգի, մանաւանդ մերինին համար, և ի վերջոյ յորդոր կարդաց քաղաքացւոց հոգ տանիլ իւրեանց դպրոցներու վերայ. Տ. Թադէոս Հինդլեան, Տ. Կարապետ Բանթիկ, Տ. Յարութիւն Սիւրճեան, Տ. Գաբրիէլ Թոքաթլեան, Տ. Վարդապետեան, Տ. Տօքթոր Մելքոն Փափազեան, որոնք զանազան գեղեցիկ նիւթերու վերայ բանախօսութիւններ ըրին, բանախօսութիւններ՝ որոնք դողդէս իրերաց հետ մրցէին ոճի և իմաստի վսեմութեամբ. Հուսկ ուրեմն քաղաքիս դպրոցաց ընդհանուր տեսուչն Գեր. Հայր Յաճատ վարդապետեան սքանչելի ատենաբանութեամբ մը, որ ունկնդրաց միտքն երկնային աւիւնով մը համակեց, փակեց զհանդէսն։ Կէս գիշերուան մերձ էր յորժամ՝ որք ներկայ էին՝ մեկնեցան գոհ ի սիրտ և խոր զգացման նշմլներ տանելով իրենց հոգւոյ մէջ շնորհակալեաց և անմոռաց երախտագիտութեան վասն յարգոյ անդամակցաց այն բարենպատակ ընկերութեան և ի մասնաւորի բազմավաստակ ընկերակցաց Գործադիր ժողովոյ։

Հաճեցէք, Տէր Խմբագիր, հիւրընկալել զներկայս Ձեր ազգանուէր թերթին մի անկիւնը և ընդունիլ կանխաւ յարգալից զգացմանցս և խորին շնորհակալեացս հաւաստիքը։

* *

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՀԱՄԱՌՕՏ ԴԱՍԵՐ

(Շարունակութիւն.)

Թ. Ջերմութիւն հողերու արեգակին ազդեցութեան դէմ.

Այս այն կարողութիւնն է, որով հողերն արեգակին ճառագայթներուն զօրութեամբ, մթնոլորտին ջերմութենէն բարձր տաքութեան աստիճան մը կ՚առնեն։ Այս ջեռումը 4 պարագաներէ կախում ունի։

1°. Հողին գոյնէն. վասն զի թուխ կամ սև գոյներով հողերն սովորաբար աւելի կը տաքնան քան թէ ճերմակներն.

2°. Իւր քիմիական բաղադրութենէն. այսինքն թէ հողը, որչափ որ ջերմութիւնը կեդրոնացնող տարրերը շատ պարունակէ, հարկաւ այնչափ ալ շուտ կը տաքնայ.

3°. Իւր պարունակած ջուրին քանակութենէն. որովհետև երկրի մը մէջ որչափ որ շատ խոնաւութիւն կամ ջուր կայ այնչափ ալ ցուրտ կըլլայ, և հետևաբար ուշ կը տաքնայ։

4°. Արեգակին ճառագայթներուն ուղղութենէն. Այս վերջին պայմանը աւելի մեծ ազդեցութիւն ունի հողերուն տաքութեան վրայ. վասն զի արեգական ճառագայթներն ուղիղ կամ հակուղիղ զարնուած հողերուն ջերմութիւնը մի և նոյնը չէ. առաջին պարագային մէջ ճառագայթներն ուղղակի կեդրոնացած են իրենց տաքցուցած կէտին վերայ. մինչդեռ միւս պարագային մէջ ճառագայթներուն բեկ մեկման հետ ջերմութիւնն ալ կը ցրուի։ Ըստ այսմ՝ քիչ մը ցուրտ երկիրներու մէջ դէպի հարաւ հակած բլուրնե-

րուն վրայ շատ տաքութիւն պէտք ունեցող մշակութիւններ կրնան կատարուիլ բաւական յաջողութեամբ· իսկ նոյն մշակութիւնն անկարելի կըլլայ տափարակ դաշտին մէջ, կամ նոյն բլուրին միւս կողման վրայ վասն զի հոս հիւսիսային հովը կը սիրէ և հոն թէ և այս հովը չկայ բայց արևգակին ճառագայթներն ուղիղ չեն զարներ։

Մ. Շուպլէր հողերուն այս յատկութիւնը չափելով հետևեալ ցուցակն չինած է, որուն մէջ կը տեսնուի հողերուն 25°ի բարեխառնութեան մէջ առած ծայրագոյն ջերմութիւնին.

Տեսակ հողոյ	Խոնաւ երկիր	Չոր երկիր
Խժային աւազ	37°25	44°75
Կրային "	37·38	44·50
Գաճ	36·25	43·62
Ընդարարա կաւ	36·75	44·12
Գէր կաւ	37·25	44·50
Կաւուտ երկիր	37·38	44·62
Ընխառն կաւ	37·50	45·00
Կրային սպիտակ հող	35·63	43·00
Փտահող	39·75	47·37
Պարտիզի հող	37·50	45·25

Այս ազխուսակէն կը հետևցնեմք թէ փտահողն թէ՛ խոնաւ և թէ՛ չոր ամենէն աւելի շուտ և շատ կը տաքնայ, և այս ալ ինչպէս ըսինք՝ իւր թուխ գոյնին և ծակոտութեան համար։ Պարտիզի հողն որ անկէ վերջը կուգայ, փտահող շատ պարունակելուն կը պարտի իւր այսչափ ջեռումն։

Դիտողութիւն.— Հողերուն ֆիզիքական վերլուծութիւններն լըմնցնելէ վերջը, ի դէպ է քանի մը տող գրել անոնց օգտակարութեան վրայ ու հասարակ։

Արդարև երբ հողագործ մը մեր ցուցած կերպով վերլուծութիւններ ընելու եղանակները կը սովրի կըրնայ ըստ այնմ իւր ամէն տեսակ հողերն գնահատել և դասակարգել անոնց իւրաքանչիւրին մէջ իւր ֆիզիքական յատկութեանց համեմատ մշակութիւններ կ'ընէ և առաւ շատ մ'անխորհուրդ և անյաջող ձեռնարկութիւններէ զգուշացած կ'ըլլայ։

Այս վերլուծութեանց գիտութեանէն ուրիշ օգուտ մ'ալ կրնայ քաղել որ ամենէն մեծն է. օրինակի համար, երբ կ'ուզէ կամ պարագաներն կը պահանջեն որ երկիր մ'՝ դաշտ մը գնէ, այս միջոցներով անոնց բոլոր կարողութիւնները կը հասկնայ և ըստ այնմ արժէք կուտայ. ի մի բան, այլ էտ հողագործներուն պէս ոչ ըստ դիպաց կը գործէ, և ոչ ալ անոնց պէս անօգուտ ծախքեր ընելու չարաչար սխալանաց մէջ կ'իյնայ։

ՑԱԿՈԲ Ց. ՉԱՔԱՐԵԱՆ
(Շարունակելի.)

Մէրզին 3 մարտ (Ն. Տ) 1881
. . . Տէր.

Մինչև ցարդ յղած երկրագործական յօդուածներուս ցոյց տուած առաջնակարգութեանը համար մասնաւոր շնորհակալութիւններս յայտնել զկնի, կը փութամ ներկայիս ուղղել քանի մը վրիպակներ՝ որք, անշուշտ, սպրդած են տպաց ուղենալոյ, մի քանի յօդուածներուս մէջ։

Ա. Մասիսի 2765 թուոյն մէջ «հողին անգործարանային տարերաց վրայ խօսելու ատեն Կրաքար բառին դէմ (քալքէր) գրուած է իբրև Գաղղ. նըշանակութիւն, որ պէտք է լինի (գալքէռ)։

Բ. 2802 թուոյն մէջ, Հողերուն՝ ջուրը ծծելու և պահելու կարողութիւնը և ունողութիւնը ցուցանող երկու ազխուսակներուն մէջ ալ «խժային աւազ» առուած է փոխանակ «խճային աւազ»ի։

Գ. Դարձեալ 2804 թուոյն մէջ «հողերուն օդին մէջ չորնալու ընդունակութիւնին» վերնագրով դասին մէջ քանի մը տեղեր 3° ջերմութիւն չորցընել եա գրուած է փոխանակ 30° լինելոյ։

Մի և նոյն թուոյն մէջ (2804) հողերուն յարելութիւնը գիտնալու կերպըն ցուցանելոյ ատեն և ազխուսակին վերնագրին մէջ գրուած «սիփ» փոխարէն պէտք է լինի «Ռիփ»։

2810 թուոյն մէջ հողերուն խոնաւածգական կարողութեան չափը ցուցանող ազխուսակին երկրորդ հետևութեան վերջին տողին մէջ «այն ժամանակ օրն աւելի խոնաւ է եա» խօսքի մէջ « . . . . օրն և ոչ թէ օրն պէտք է լինիլ։

Կը խնդրեմ Ձեր Մեծապատուութենէն որ բարեհաճիք պատուական լրագրոյդ մէկ անկեան մէջ զետեղել այն ուղղագրութիւնները։

Ընդունեցէք մեծարանաց և շնորհակալեաց ջերմ հաւաստին, որով եմ
Ձերումդ Մեծապատուութեան
անձնանուէր
ՑԱԿՈԲ Ց. ՉԱՔԱՐԵԱՆ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

. . . Խմբագիր Տէր.

Ազգային Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնս մեծաւ շնորհակալութեամբ կը փութայ հրատարակել փետրվար ամսոյ նուիրատու ազգայնոց ցանկը.

Մեծ. էֆէնտիք.

Միքայէլ Ց. Արշակունի	դհկն.
2 անգղ. լիրա	240
Մանուկ Արզըեան	216
Համբարձում Քիւչիւքեան	200
Սիմոն Նազարեան Տրպզոնցի	108
Մարտիրոս Քույումճեան և Պետրոս Ղուկասեան, ձեռամբ Մկրտիչ Խաչիկեանի	100
Երկու բարեսէր անձինք	80
Ստեփան Գրիգորեան	40
Տ. Միքայէլ քահ. Պուբրէշցի	22 1/2
Ազարիկ Գալըպճեան	20
Ոմն, ձեռամբ Մ. Ցակոբեան էֆէնտիի	5
Հազար երեսուն և մէկ ու կէս դահեկան	1031 1/2
Բարձրասփեան ոմն	10 ոչխար
" "	2000 ալիւր
Բարսեղ Ղազարոսեան սոպաճի	1 ոչխար
Տրապիզոնի Առաջնորդ. Գեր. Տ. Մատթէոս արքեպիսկոպոս Նազարեանի ձեռամբ 465 օխ. լուբիա	
Ռուբէն Եազըճեան	180 " "

Հոգաբարձութիւնս յանուն անդամոց իւր խորին շնորհակալութիւնն յայտնելով վիշեալ նըւիրատու ազգայնոց, յոյս մեծ ունի որ սոյն օրինակին հետևողներ կ'ունենայ 'ի մխիթարութիւն թըշուառ պառասպարելոց։

6 մարտ 1881 — Մնամք յարգանօք
Կ. Պոլիս — Ի դիմաց Հիւ. Հոգ.
Ատենադպիր — Ատենապետ
Ց. Ֆէնէրճեան — Մնէ. Ցակոբեան

Ց. Գ.— Նաև Հոգաբարձութիւնս պարտք կը համարի իւր շնորհակալութիւնը յայտնել առ Հիմնադիրն Գալըպճեան գիշերօթիկ վարժարանի, որ 15 օր առաջ յիշեալ վարժարանին մէջ տեղի ունեցած դըպրոցական հանդէսի մ'առթիւ ամենայն փութով աշխատած են թէ պատուարժան դասատուք և թէ ազնիւ ուսանողք հաւաքել Հիւանդանոցի խղճալի պառասպարելոց համար 535 դահեկան, և յանձնած են զայն Հոգաբարձութեանս։

ՃԱՆՈՒՑՈՒՄ

Ստորագրեալքս Գ. Ճ. Էւրոպա հետ ընկերութեամբ Ղալաթիոյ Սանտըգճըլար փողոցը թիւ 130 գործատունն հաստատեալ ս'. վեր՝ արժանապէս քաջալերուելի ցանք պատուարժան յաճախորդաց բազմութենէն։ Ամեն ոք լաւ գըմնահատեց մեր գործարանէն ելած ծխախոտոյն ընտրութիւնը, ճաշակը և գիներուն չափաւորութիւնը տեսակներուն համեմատութեամբ. ուստի և մեզ հարկ եղաւ, աւելի ընդարձակ տապարէզ մը տալ մեր գործառնութեանց։

Եւ նախ՝ մեր գործարանն ու վաճառատունը փոխադրեցինք առաջնոյն դիմացը 109 թիւ շէնքին մէջ, որ իւր անհամեմատ ընդարձակութեամբը խիստ յարմարութիւն ունի թէ մայրաքաղաքէս թէ գաւառներէն և թէ օտար երկիրներէ եկած բազմաթիւ հրամաններըն յոյժ գոհացուցիչ կերպիւ և փութով կատարելու.

Երկրորդ՝ ծխախոտոյ ջերքն արտադրող ամեն կողմ և մանաւանդ յէնիճէ յատուկ գործակալներ կարգելով սկսած ենք մասնաւոր խընամօք պատրաստել տալ բերքը և ահա այս խնամոց և զոհողութեանց շնորհիւն է որ այսօր ամենընտիր և հոտաւէտ ծխախոտներ կարող ենք մատակարարել նաև 150նոց, 200նոց, և 300նոց և աւելի բարձր գիներով ըստ տեսակին.

Այսուհետև ով որ պիտի փափաքի իւր ճաշակին յարմար ընտիր ծխախոտ գտնելու մասին, բաւական է դիմել մեր վերոյիշեալ գործատունն 'ի Ղալաթիա Սանտըգճըլար փողոց թիւ 109, և կամ ամեն ծխավաճառներէ խնդրել մեր գործարանէն ելած ապրանքներէն։

Ծ. Օտար երկիրներէ ապրանք ուզողները կըմանակցին այն մեռաշնորհին, զոր ունիմք կայսերական կառավարութենէն, որ է պանտրօլի տուրքէն ազատ ըլլալ, որով 0/0ին 20 չափ կունենան։

Վաճառատուներն են.
Ղալաթիա Սանտըգճըլար թիւ 109
Չըրտան գարը Չէօմլէկճիլէր " 29
Էմին-Էօնիւ " 56

ՏԷՄԻՐՃԻՕՂԼԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԽԻԹԻԽՃԵԱՆ

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 9 մարտ.

Օսմ. Քօնս. գոյացեալ		—
» » բացակայ		14.12 1/2
» » կէս օրին		14.13 1/2

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

		Անգղ. լիր.
Օսմ. Ազգ. փոխ. 6 0/0 (գ. կտ.)		4.15
» Օթոմանեան	»	5, 8
Կ. Պոլսոյ Պանքան	»	8,30
Քրէտիտ փոնսիէ 6 0/0		5,25
Փոխ. 1863 (Մութահ) 6 0/0	Ֆր.	67,
» 1865 (») 6 0/0	»	68,
» 1869 (Բինար) 6 0/0	»	67,
» 1872 (Պօն տիւ թրէզօր)	»	22.
» 1873 (Բինար) 6 0/0	»	63.
Ռումէլիի երկաթուղի	Ֆր.	47·50
Լաւրիում	»	104,
Թրամուէյ (գ. կտ.)	Օսմ. լիր	360,
Թղթադրամ	»	1010
Րէբօր		—

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրշն) Ղրշ.

Անգղիական ոսկի	109 38
Գաղղիական »	87 12
Բօլ	90 7
Դիւիզ	51 20
Գաւայան թուղթ 8 բուպլի 80 գարիք	
Գաւայան արծաթ (նոր)	91 20
Մէճիտիէի տարբերութիւն	7 27
Վեցնոց	127 20
Հինգնոց	212 10
Հինգնոց (անկէտ)	180
Մէթալիք	205
Պինա	640

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 19 մարտ.

Անգղ. Քօնս.	100 1/16
Օսմ. »	15 1/4
Փոխ. 1865	14 1/8
» 1869	14
» 1871	73 5/8
» 1872	22 1/2
» 1873	13 1/2
» 1877	97 1/8
Պանք Օթոման	12 3/4
Ռուս. փոխ. 73ի	90 3/4
Եգիպտ. միացեալ	71 5/8
» արտօնաւոր	95 7/8
Տայրա Սանիէ	74 1/4
Փոխ. Ռուսիա	95
Փոխանակագիր Փարիզի վրյ	

Փարիզ 19 մարտ.

Գաղղ. Քօնս. 5 0/0	121.
» » 3 0/0 (գ. կ.)	84 03
Օսմ. Քօնս.	15 25
Փոխ. 1865 Ֆր.	
» 1869	68
» 1873	67.
Օսմ. Երկաթուղի	48 75
Պանք Օթոման	572 20
Քրէտիտ Լիօնէ	940
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)	94 11/16
» » Արևելեան	60 1/2
Իտալ. Քօնս.	90 70
Եգիպտ. միացեալ	364·37 1/2
Փոխանակագիր Լոնտ. վրայ	25·56

Վիէննա 19 մարտ.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	117 60
Ռումէլիի երկաթուղի	22.

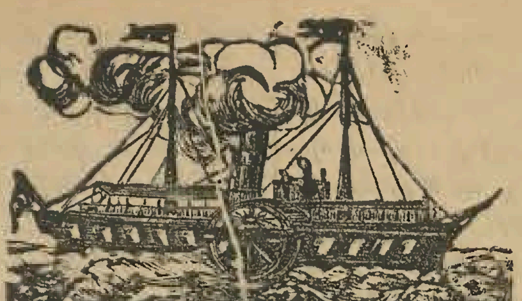

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1881 ՄԱՐՏ 1 ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՐՏ 31

ՊՈՍՓՈՐԻ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Եւրոպական եզերք

Ժամ		Թ.
12 30	Ենիմահալլէէն Մէգարպուրնու, Պէյլէրպէյի, Թարապիա Ենիքէօյ Ստենիա. Պօյաճքէօյ. Ռ. Հիսար. Պէպէք. (Արնաւուտ գիւղի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի.) (Մարտ 16էն ժամը 12 1/4ին.)	31
1 15	Ռ. և Ա. Գավաք, Ենիմահալլէ Մէգարպ. Պէյլէրպէյի. Թարապիա. Ենիք. Էմիրկեան, Ռ. Հիսար, Պէպէք։ (Մարտ 16էն ժամը 1ին։)	32
2 45	Ենիմահալլէէն Մէգարպ. Պէյլէրպ. Թարապիա. Ենիքէօյ, Ստէն. Էմիրկեան, Պօյաճըքէօյ, Ռ. Հիսար, Պէպէք։ (Մարտ 16էն ժամը 2 1/2ին։)	33
4 15	Ենիմահ. Մէգարպ. Պէյլէրպէյի. Թարապիա. Ենիք. Ստէնիա, Էմիրկեան. Պօյաճըքէօյ, Ռ. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գիւղ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. (Մարտ 16էն ժամը 4ին)։	34
6 15	Ենիմահալլէ. Պէյլէր. Թարապ. Պէյքօզ Բաշտապ. Ենիք. Էմիրկեան. Գանլըճա. Ռ. և Ա. Հիսար. Գանտ. Արնավուտքէօյ, Չէնկէլք. Պէյլէր. Օրթաքէօյ. Գուզկունճուք. Պէշիկթաշ. Իւսկիւտար.	1
8	Ա. և Ռ. Գավաք. Ենիմահալլէ. Մէգարպուրնու. Պէյլէրպէյի Թարապիա. Պէյքօզ. Ենիքէօյ. Էմիրկեան. Պօյաճըքէօյ. Ռ. Հիսար, Պէպէք, Արնավուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. (Ուրբաթ օրերը Ստենիա)։	25
9 45	Մէգարպուրնուէն Պէյլէրպէյի. Թարապիա. Ենիքէօյ, Էմիրկեան, Ռ. Հիսար, Արնավուտքէօյ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։	22

Ասիական եզերք

Ժամ		Թ.
12 15	Արնավուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. Դոլմապաղչէ։ (Մարտ 16էն ժամը 12 1/2ին)	1
1 15	Արնավուտքէօյ, Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։ (Մարտ 16էն ժամը 1 ին։)	4
1 45	Պէպէք, Արնավուտքէօյ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ. Դոլմապաղչէ։ (Մարտ 16էն ժամը 1 1/2ին։)	21
2 30	Արնավուտքէօյ. Գուրուչ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. (Մարտ 16էն ժամը 2 1/4 ին։)	1
3 15	Արնավուտքէօյ, Գուրուչ. Օրթաք, Պէշիկ. Դոլմապաղչէ։ (Մարտ 16էն ժամը 3 ին։)	21
4	Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ, Դոլմապաղչէ, (Մարտ 16էն ժամը 3 3/4 ին։)	32
10 25	Արնավ. Չէնկէլ. Պէյլէր.	1

Անատոլու եզերք

Ժամ		Թ.
12 30	Արնավուտքէօյ. Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյ. Գուզկունճուք. Դոլմապաղչէ։ (Մարտ 16էն ժամը 12 1/4ին։)	23
1	Պէյքօզ, Բաշտապահճէ, Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլլի, Վանիքէօյ, Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյ։ (Մարտ 16էն ժամը 12 3/4ին։)	21
2	Պէյլէրպ. Գուզկունճուք, Դոլմապ. (Մարտ 16էն ժամը 1 3/4ին)	23
2 45	Արնվ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Պէշիկ. » » 2 1/2ին.)	25
3	Պէյլէրպէյի. Թարապ. Պէյքօզ, Բաշտապահճէ. Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Վանիքէօյ. Չէնկ. Պէյլ. (Մարտ 16էն ժամ 2 3/4ին)։	20
4 15	Պէյլէրպէյ. Գուզկ. Իւսկ. Դոլմապաղչէ։ (Մարտ 16էն ժամ 4 ին։)	22
8 45	Էմիրկեան, Ռ. և Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Արնավ. Չէնկէլքէօյ, Պէյլէրպէյ. Օրթաք. Գուզկունճ. Պէշիկթաշ Իւսկիւտար. (Ուրբաթ օրերը ժամը 9ին Պէյքօզէն, Բաշտապ. Ռ. փ. մահ. հանդիպելով։)	23
10 5	Վանիքէօյէն ուղղակի կամուրջ։	21
11	Պէյլէրպէյէն » »	25

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Եւրոպական եզերք

Ժամ		Թ.
2 15	Պէշիք. Օրթաք. Գուր. Արնավուտ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Ենիքէօյ, Թարապ. Պէյլէրպ. Ենիմահ.։	34
2 30	Դոլմապաղչ. Իւսկիւտար Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաք. Պէյլ. Չէնկ. Արնվ. Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար, Գանլճ. Էմիրկեան, Ենիք. Բաշտապ. Պէյքօզ Թարապ. Պէյլէրպ. Ենիմահ.։	4
5	Դոլմապաղչէ. Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչէշմէ. Արնավ. Պէպէք. Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկեան. Ենիք. Պէյքօզ, Թար. Պէյլէ. Մէգարպուրնու. Ենիմահալլէ. Գավաքլար. (Ուրբաթ օրերը Ստէն)	25
6 50	Իւսկ. Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաքէօյ Պէյլէրպէյ. Չէնկէլքէօյ, Արնավուտքէօյ, Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար. Գանլըճա. Էմիրկ. (Ուրբաթ օրերը Ռ. փ. մահ. Պէյքօզ հանդիպելով։)	23
8 15	Պէշիկ. Օրթաք. Արնավուտ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկեան, Ենիք. Թարապիա. Պէյլէրպէյի, Մէգարպուրնու.	22
10	Պէպէք, Ռ Հիսար, Էմիրկեան, Ենիք. Թարապ. Պէյլէրպ. Մէգարպ. Ենիմահալլէ։	34
10 30	Պէշիք. Օրթաք Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք. Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկեան, Ստէն. Ենիք. Թարապ. Պէյլէրպ. Մէգարպ. Ենիմահ.։	33
11 10	Պէպէք. Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Ստէն. Ենիք. Թարապ. Պէյլէրպ. Մէգարպ. Ենիմահ.։ (Չորեքշաբթի հաղորդ. Ստենիա չհանդիպիր)։	32

Անատոլու եզերք

Ժամ		Թ.
1 45	Ուղղակի Արնավուտքէօյ։ (Մարտ 16էն ժամը 1 1/2ին։)	1
2 45	» » » » » 2 1/2ին.	21
3 15	» Պէպէք » » » 3ին.	32
9 45	Դոլմապաղչէ, Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ. Գուրուչ. Արնավուտքէօյ։	1
11	Դոլմապաղչէ, Պէշիկ Օրթաք. Գուրուչ. Արնավուտ.	23
11 15	Պէշիկթաշ, Գուզկ. Օրթաք. Գուր. Արնավ.	1
11 40	Պէշիկ. Օրթաք. Գուրչ. Արնավ.	25
12	Պէշիկթաշ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ։	4

Անատոլու եզերք

Ժամ		Թ.
1 30	Ուղղակի Պէյլէրպէյ (Մարտ 16էն ժամը 1 1/4ին).	23
3 45	» » » » » 3 1/2ին.	22
9 25	Դոլմապ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք.	21
10 15	Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտիլ. Ա. Հիսար, Գանլճ. Բաշտապ. Պէյքօզ, Մէգարպ. Ռ. և Ա. Գավաք։	20
10 35	Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք, Պէյլ.	25
11 5	Պէյլէրպէյ. Չէնկէլք. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշտապ. Պէյքօզ։	21
11 40	Դոլմապ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Պէպէք։	22

Ուրբաթ օրերը ժամը 3 1/2ին շոգենաւ մը կամուրջէն պիտի ելնէ և Իւսկիւտար, Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Ռ. փ. մահ. Բաշտապահճէ հանդիպելով Պէյքօզ պիտի երթայ. և ժամ 5 ին Պէյքօզէն յիշեալ նաւամատոյցներն հանդիպելով կամուրջ պիտի իջնէ։